

Dr. Öğr. Üyesi
Olcay TURAN

Kırklareli Üniversitesi Tarih Bölümü,
Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı
olcayturan@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8093-9143>

Eser Geçmişi / Article Past:

Başvuruda bulundu.
Applied
30/10/2019

Kabul edildi.
Accepted
05/12/2019

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.639901>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

>> e-ISSN 2458-7672

Roma Kolonizasyon Hareketi Ve Kolonilerin I. Pön Savaşına Etkisi

The Roman Colonization Activity and the Effects of the Colonies on the first Punic War

Öz

İnsanoğlunun yerleşik yaşama geçmesi ile beraber zaman içerisinde yerleşimlerin ortaya çıktığı bölgelerin, yerel nüfusun ihtiyacını karşılayamaması sonucunda kolonizasyon fikri ortaya çıkmıştır. Roma kolonizasyon hareketi öncesinde özellikle Fenikeliler ve Helenler ekonomik ya da siyasi sebeplerle Akdeniz ile Karadeniz'in farklı bölgelerinde pek çok koloni yerleşimi kurmuşlardır. Bununla beraber militarist bir yapıya sahip olan Romalılar, kendilerinden önceki kolonizasyon hareketlerinden farklı olarak temelde askeri ihtiyaçlara cevap vermek gayesi ile koloniler kurmuşlardır. Özellikle I. Pön Savaşının başladığı M.Ö. 264 tarihine kadar geçen zaman zarfında Roma, tesis etmiş olduğu koloniler vasıtasıyla İtalya'da siyasi egemenliğini yaydığı gibi aynı zamanda ele geçirmiş olduğu bölgelerdeki hâkimiyetini de kuvvetlendirmiştir. Roma, askeri açıdan işlevsel olduğu çeşitli hadiseler sonucunda kanıtlanmış olan kolonilerin askeri faydalarından Kartaca karşısında I. Pön Savaşı esnasında da yararlanmışır. Roma, özellikle kıyı bölgelerin savunmasında kolonilerden yararlandığı gibi aynı zamanda donanma için gerekli denizcilerin bir kısmını da buralardan temin etmiştir. Konu bu açıdan ele alındığında kolonilerin savaşın kazanılmasına ciddi oranda katkı sağladığı görülmektedir. Söz konusu çalışmada kolonilerin savaşın gidişatı ve sonucunu ne oranda etkilediği irdelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Roma, Kartaca, I. Pön Savaşı, Vatandaş Kolonileri, Latin Kolonileri.

Abstract

The idea of colonization first appeared as a consequence of lack of local population which needs to support the settled life. Before the Roman colonization, the Phoenicians and Helens established many colony settlements across the Mediterranean and Black Sea due to the economic or political reasons. However, the Romans who had a militarist character, established colonies as a solution to the military needs. Especially until the First Punic War in 264 B.C. Romans spread their sovereignty both in Italy and in occupied territories by its colonies. As their military value proved, the Romans used their colonies against the Carthage in the First Punic Wars. Rome used its colonies in the defense of coastline as well as in recruiting some of new seamen. From this point of view, the colonies were critical in the Roman victory in the war. This study aims to reveal how the colonies effected the war and its outcome.

Key Words: Rome, Carthage, First Punic War, Roman Citizen Colonies, Latin Colonies.

ATIF: TURAN Olcay, "Roma Kolonizasyon Hareketi Ve Kolonilerin I. Pön Savaşına Etkisi" **Tarih ve Gelecek Dergisi**, 5/3 (Aralık-2019), s. (529-545)

CITE: TURAN Olcay, "The Roman Colonization Activity and the Effects of the Colonies on the first Punic War" **Journal of History and Future**, 5/3 (December- 2019), pp. (529-545)

Giriş

Tarihsel süreç içerisinde meydana gelen çatışmaların nedenleri, gelişim seyri ve sonuçları ele alındığında birbiri ile ilintili zaman zaman ise birbirinden bağımsız pek çok faktörün olayların gidişatı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. M.Ö 264-241 yılları arasında Roma ve Kartaca arasında vuku bulan I. Pön Savaşı'nın seyri de söz konusu önermeyi haklı çıkarır mahiyettedir. Zira özellikle savaşın sonucunu belirleyen hadiseler ele alındığında Roma'nın mücadeleyi kazanmasında dolaylı ya da dolaysız pek çok etkenin birlikteliği söz konusudur. Araştırmacılar Roma'nın Kartaca karşısında elde ettiği zaferi açıklarken ilk olarak onun sarsılmaz azim ve kararlılığına vurgu yapmışlar; sonrasında ise askeri üstünlüğü, değişen durumlara adapte olabilme kabiliyeti, senatonun başarılı idaresi gibi pek çok faktörün Roma'nın başarıya ulaşmasına etki ettiğini ileri sürmüşlerdir. Bununla birlikte Roma tarafından kurulan kolonilerin çatışmanın seyri üzerindeki etkisi genelde görmezden gelinmiştir. Bu sebeple söz konusu çalışmanın ilk bölümünde Roma kolonizasyon hareketinin karakteri ve tarihi; ikinci bölümünde ise kolonilerin, I. Pön Savaşı'nın seyri ve sonucu üzerindeki etkileri ele alınmaya çalışılacaktır.

Tarihin farklı dönemlerinde çeşitli toplumlar artan nüfus karşısında toprakların yetmemesine ek olarak ekonomik ve siyasi sebeplerden dolayı koloniler kurmuşlardır¹. Roma kolonizasyon hareketi öncesinde antikçağın kadim halklarından Fenikeliler ve Helenler de ifade edilen gerekçelerle bağlantılı olarak yeni yerleşim yerleri tesis etmişlerdir. Fenikeliler ticari amaçlar doğrultusunda yeni yerleşimler oluştururken; Helenler ise başlangıçta tarımsal amaçlarla kolonizasyon hareketine girişmişlerdir. Bununla beraber zaman içerisinde değişen koşullarla bağlantılı olarak kolonilerin kuruluş amaçlarına yeni gerekçeler de eklenmiştir. Romalılar ise kendilerinden önceki iki önemli kolonizasyon hareketinden farklı olarak askeri sebeplerle koloniler kurmuşlardır. Her ne kadar kolonilerin sahip olduğu potansiyel nedeniyle zaman içerisinde farklı ihtiyaçları gidermek için de yerleşimler oluşturulmuşsa da söz konusu yerleşimler askeri karakterlerini imparatorluk dönemine kadar korumuşlardır. I. Pön Savaşı öncesinde de Roma-İtalya Konfederasyonu tarafından kurulan koloniler Roma'nın savunmasına önemli katkılar sağlamışlar ve bu bağlamda Roma, I. Pön Savaşı esnasında kolonilerden azami oranda yaralanmıştır. Kolonilerin I. Pön Savaşına olan etkisini incelemeye önce Roma kolonizasyon hareketinin nedenleri, karakteri ve tarihinin kısaca incelemesinin gerekli olduğu kanısındayız.

1. I. Pön Savaşına Kadar Roma Kolonizasyonu

Roma kolonizasyon hareketi hakkında bilgi veren pek çok antikçağ yazarı söz konusu yerleşimlerin askeri karakterini ön plana çıkaran bilgiler aktarmışlardır². Bu bağlamda Cicero'nun

-
- 1 Kolonizasyon, farklı nedenlerle anayurtlarından ayrılmak zorunda kalmış olan yerleşimcilerin, yabancı uluslara ait olan toprakları ekonomik, siyasi veya kültürel amaçlarla işgal edip, buralara yeni yerleşimler kurması fikrine dayanır. Konu ile ilgili olarak bkz. Mare Ferro, **Colonization: A Global History**, Routledge, London and New York, 1997, s. 1.
  - 2 Romalılar her ne kadar askeri nedenlerle kolonizasyon hareketine başlamışsa da kolonilerin sahip olduğu potansiyel sebebiyle zaman içerisinde ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerle de koloniler kurmaya başlamışlardır. Bu sebeple kolonizasyon hareketi Principatus devrinde de devam etmiştir. Bkz. Barbara Levick, **Roman Colonies in Southern Asia Minor**, Oxford University Press, London 1967, s. 1. Her ne kadar Roma kolonileri askeri ihtiyaçlar bağlamında kurulmaya başlanmışsa da başlangıç anından itibaren ekonomik gereksinimler asla göz ardı edilmemiştir. Zira kelimenin kökeni bile ekonomik çağrışımlıdır. Örneğin koloni kelimesi "colonia" sözcüğünden türetilmiştir ki kelimenin

Roma kolonizasyon hareketi ile ilgili ifadeleri iddialarımızı haklı çıkarır mahiyettedir.

“Atalarımız . . . . tehlike yaratabilecek yerlerde kendilerini garantiye almak için koloniler kurdular. Bu koloniler, İtalya’da birer kentten ziyade imparatorluğun bir ileri karakolu görünümündeydiler”³.

Cicero’ya ek olarak Appianos da Roma kolonizasyon hareketinin askeri gerekçelerle ortaya çıktığını ileri sürmüştür:

“Savaş başarıları Romalılar’a İtalya’nın denetimini getirince, toprakları almaya alıştılar ve buralara şehirler kurdular, ya da var olan şehirlere kendi nüfuslarını yolladılar. Bu kolonileri birer garnizon olarak gördüler”⁴.

Romalılar, “*coloniae Latinae*” veya Latin kolonileri ve “*coloniae civium Romanorum*” ya da Roma vatandaş kolonileri olarak adlandırılan iki farklı tipte koloni kurmuşlardır⁵. İsimleri zikredilen koloniler bazı özellikleri itibariyle birbirlerinden farklılık göstermektedir. Örneğin Latin kolonilerinin neredeyse tamamı iç bölgelerde kurulmuş olup, bu tip koloniler düşman sınırındaki nehir ve dağ geçitleri gibi önemli stratejik noktalara yerleştirilmişlerdi⁶. Temel amaçları savunma olmakla beraber gerektiğinde taarruz için bir köprübaşı işlevi de görmüşlerdir. Tüm bunlara ek olarak Latin kolonileri siyasi açıdan görece olarak bağımsız yerleşimlerdi ve bu sebeple herhangi bir Romalı Latin kolonilerinden birine yerleştiği andan itibaren Roma vatandaşlık haklarını kaybeder ve tabi olduğu kentin vatandaşı haline gelirdi⁷. Bununla birlikte Roma vatandaşlarının sahip oldukları imtiyazları kaybetmek istemeyen Romalıların Latin kolonilerine gitme konusunda isteksizlik göstermiş olduklarına dair kanıtlar da mevcuttur⁸.

Roma tarafından oluşturulan bir diğer koloni tipi ise “*coloniae civium Romanorum*” olarak isimlendirilen Roma vatandaş kolonileridir. Vatandaş kolonilerini Latin kolonilerinden ayıran temel fark ise buraya yerleşen kolonistlerin Roma vatandaşlık haklarını korumalarıdır. Söz konusu kolonilere başlangıçta Roma vatandaşları yerleştirilirken, I. Pön savaşı (M.Ö. 264–241) sonrasında hizmet süreleri dolmuş emekli askerler yerleştirilmeye başlanmıştır⁹. Vatandaş kolonilerinin bir diğer özelliği ise I. Pön Savaşına kadar geçen dönemde neredeyse tamamının kıyı bölgelerde kurulmuş olmasıdır. Bu sebeple vatandaş kolonileri ayrıca “*coloniae maritimae*” veya deniz kolo-

---

Türkçe karşılığı çift sürmektir. “Colonus” sözcüğü ise çiftçi anlamına gelir. Konu ile ilgili olarak bkz. E.T. Salmon, “Roman Expansion and Roman Colonization in Italy”, **Phoenix**, Vol.9, No.2, 1955, s. 64. Ayrıca bkz. A.N. Sherwin-White, **The Roman Citizenship**, Oxford University Press, Oxford, 1958, s. 72.

- 3 Cicero, **Pro Quinctio. Pro Roscio Amerino. Pro Roscio Comoedo. De Lege Agraria (On the Agrarian Law)**, çev., J.H. Freese, Loeb Classical Library, London, 1930, II 27.3.
- 4 Appianos, **Historia Romana**, çev., H. White, Loeb Classical Library, London, 1955, 1.1.7.
- 5 Frank Frost Abbot, “The Colonizing Policy of the Romans from 123 to 31 B.C” **Classical Philology** Vol.10, No.4, 1915, s. 366; P.L. MacKendrick, “Roman Colonization”, **Phoenix**, Vol. 6, No.4, 1952, s. 139.
- 6 E.T. Salmon, **a.g.m.**, s. 64.
- 7 Latin kolonilerine yerleşen kolonistlere vatandaş kolonilerindekilere oranla daha fazla toprak verilmekteydi. Zira Roma’daki aristokrat sınıf kendilerine rakip yeni zenginlerin ortaya çıkmasını istemiyordu. P.L. MacKendrick, **a.g.m.**, s. 139. Antik Helen ve Roma dünyasında vatandaşlık haklarından tam olarak yararlanmak için vatandaşların kentte ya da kente yakın bir noktada yaşaması gerekliydi. Bu sebeple Roma II. Pön Savaşına kadar olan zaman zarfında Latin kolonilerini daha fazla tercih etmiştir. E. T. Salmon, **Roman Colonisation Under the Republic**, Thames and Hudson, London, 1969, s. 16.
- 8 Barbara Levick, **a.g.e.**, s. 2.
- 9 Barbara Levick, **a.g.e.**, s. 1.

nileri olarak da adlandırılmışlardır¹⁰. Latin kolonileri ile karşılaştırıldığında oldukça küçük olan bu tarz yerleşimlerde 300 civarında aile yaşamaktaydı ve geçimlerini temin etmek için kolonistlere 2 iugera büyüklüğünde az miktarda toprak verilmekteydi¹¹. Yerleşimcilere verilen toprak miktarıyla ilgili olarak bazı araştırmacılar *ager Romanus*'un bölünmesini engellemek için bu şekilde hareket edildiğini iddia ederken, kimileri ise Roma'nın ileri görüşlü bir politika sergileyerek buralardaki insanları denizcilğe özendirdiğini bu şekilde hareket ederek ilerideki muhtemel deniz çatışmalarında bu insanları kaynak olarak kullanmayı arzuladıklarını ileri sürmüşlerdir¹². İfade edilen tartışmalara karşın vatandaş kolonilerinin kurulmasındaki temel gaye ise deniz yönünden gelmesi olası saldırıları önleme arzusundan kaynaklanmıştır ki bu sebeple buralarda yaşayanlar devamlı bir teyakkuz durumundaydılar¹³. Sahip oldukları hak ve ödevler bağlamında vatandaş kolonilerindeki hayatın oldukça meşakkatli olmasından ötürü buralardaki kolonistlerin yerleşimleri terk etmesini önlemek amacıyla Roma, bölge sakinlerinin 30 günden fazla yerleşimden ayrılmaları yasaklanmıştır¹⁴. Belirtilen zorlukları katlanır kılmak için vatandaş kolonilerindeki yerleşimcilere bir takım imtiyazlar da tanınmıştır ki bunlardan en önemlisi "*sacrosancta vacatio militiae*" hakkıdır¹⁵.

Tradisyona göre ilk kral Romulus döneminde (M.Ö. 722) kurulan Antemnae ve Crustumerium yerleşimleri ile birlikte Roma kolonizasyon tarihi başlamıştır¹⁶. Takip eden dönemde Ancus Marcius, Ostia kolonisini kurmuştur¹⁷. Bununla birlikte Latin Birliğinin ortadan kalktığı M.Ö. 338 tarihine kadar Roma, geniş ölçekli bir kolonizasyon politikası tatbik etmemiştir. Her ne kadar Livius¹⁸ aksine bilgiler verse de Roma, M.Ö. 338 tarihi öncesindeki kolonilerin kuruluşunda Latin Birliği ile ortak hareket etmiştir¹⁹. Cumhuriyetin ilanı sonrasında Roma kendinin ve müttefikle-

10 Frank Frost Abbot, **a.g.m.**, s. 366. Ayrıca bkz. E.T. Salmon, **a.g.m.**, s. 66.

11 Livius, **Ab Urbe Condita**, çev.,B.O. Foster, Loeb Classical Library, London 1952, VIII.21.XI, XXXIV.45.I.

12 Barbara Levick, **a.g.e.**, s. 1.

13 Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Chester G. Starr, "Coastal Defense in the Roman World", **The American Journal of Philology**, Vol.64, No.1, 1943, s. 56. Ayrıca bkz. E. Gabba, "Rome and Italy in the second century B.C.", **The Cambridge Ancient History**, Vol. 8, Cambridge University Press, 2008, s. 241.

14 E. Gabba, **a.g.m.**, s. 241.

15 "*Sacrosancta vacatio militiae*" yani legion hizmetinden muaf tutulma hakkı II. Pön Savaşı'nın son yıllarında kaldırılmıştır. Konu ile ilgili olarak bkz. Livius XXVII. 38. 3. Ayrıca bkz. Christopher S. Mackay, **Ancient Rome: A Military and Political History**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, s. 54; Karl Christ, **The Romans: An Introduction to Their History and Civilization**, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1984, s. 19.

16 Plutarkhos, **Bioi Paralleloi: Theseus-Romulus**, çev., İo Çokona, Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, XVII. 1. Ayrıca bkz. Livius, I. 3. 7; 14. 2; 27. 3; IV. 37. 2; 49. 7; V. 33. 8; VII. 27. 2; Strabon, **Geographika (The Geography of Strabon)**, çev., H. L. Jones, Loeb Classical Library, London, 1949, V. 2. 10; Dionysius of Halicarnassus, **Rhomaïke Arkhaiologia (Roman Antiquities)**, Vol. 1, Boks 1-2, çev., Earnest Cary, Loeb Classical Library, 1937, II. 16. 1-3.

17 Livius, I. 33. 8. Ayrıca bkz. Russell Meiggs, **Roman Ostia**, Clarendon Press, Cloucestershire, 1960, s. 16.

18 M.Ö. 338 tarihi öncesinde kurulan koloniler genellikle Roma ve Latin Birliği tarafından kurulmuşsa da Livius, bu zaman diliminde kurulan koloniler için "*coloniae Romanae*" ifadesini kullanmıştır. Bu durum gerçekte Roma'nın rolünü abartmaktan başka bir şey değildir. Bkz. Livius, I. 27. 3; 56. 3; II. 31. 4; 34. 6; III. 1. 5; 17. 1; V. 24. 4; 29. 3; VI. 16. 6; 21. 4; 22. 8;30. 9; VII. 42. 8; VIII. 3. 9. Ayrıca bkz. Penelope J. Goodman, **The Roman City Its Periphery: From Rome to Gaul**, Routledge, London and New York, 2007, s. 82-83.

19 Livius, V. 24; Saskia T. Roselaar, **a.g.e.**, s. 30.

rinin topraklarının emniyetini sağlamak amacıyla yeni koloniler oluşturmaya devam etmiş ve bu bağlamda ilk olarak M.Ö. 498 yılında Fidenae ve M.Ö. 494 tarihinde Velitrae kolonileri meydana getirilmiştir²⁰. M.Ö. 492 yılında yine bir Latin kolonisi olan Narbo oluşturulmuştur²¹. M.Ö. 467 tarihinde koloni haline getirilen Antium ise Latium sahillerinin güvenliğini sağlamak maksadı ile kurulmuştur²². M.Ö. 442 yılında kurulan Latin kolonisi Ardea Roma'ya güneyden yaklaşımı kontrol altında tutmaktaydı²³. Latium'un güney sınırının emniyetini sağlamak için ise M.Ö. 393 tarihinde Circei yerleşimi tesis edilmiştir²⁴. Antium ile Alba tepeleri arasındaki stratejik bir noktada yer alan Satricum kolonisi M.Ö. 385 yılında oluşturulmuştur²⁵. Latium yolunun korunmasında Circei'ye yardımcı olması maksadıyla Volsc dağlarının güney yamacında M.Ö. 383 tarihinde Setia yerleşimi teşkil edilmiştir²⁶. M.Ö. 380 dolaylarında Latinler'in sınırlarını kuzeybatıda Fidenae'nin ötesine taşımaları sebebiyle Satrium ve Nepet kolonileri kurulmuştur²⁷. M.Ö. 380 tarihinde ifade edilen iki koloninin kuruluşu sonrasında yaklaşık 50 yıl boyunca Roma ve müttefikleri yeni bir koloni kurmamışlardır.

M.Ö. 338 sonrasında Roma; Cales, Fregellae, Luceria, Saticula, Ardea ve Suessa Aurunca adında koloniler kurmuştur²⁸. Bu yerleşimlerin tamamı stratejik yerler üzerinde konumlandırılmışlardır. M.Ö. 338 sonrasında kurulan Latin kolonileri vasıtası ile Roma, Latium'da egemenliğini sağlamlaştırmıştır. Ardea dışta tutulmak üzere bu dönem zarfında kurulan 5 Latin kolonisi Etrüsk, Falisc ve Volsc toprakları üzerinde ele geçirilen stratejik noktalara yerleştirilmişlerdir. Roma adı zikredilen koloniler vasıtasıyla düşman bölgelerden gelmesi olası saldırılara karşı sınırlarını emniyete alması yanında daimi garnizon işlevi gören koloniler sayesinde ele geçirdiği bölgelerin emniyetini güvence altına almıştır²⁹.

Latium'u denizden gelmesi muhtemel saldırılara karşı korumak için farklı bir uygulamaya yönelik Roma, belirtilen hedefe ulaşmak amacıyla vatandaş kolonilerinden istifade etmiştir. Ostia ve Antium örneklerinde görüldüğü üzere bu yerleşimler tamamen Roma yurttaşlarından o-

-
- 20 Fidenae kolonisi için bkz. Hallikarnasoslu Dionysios, V. 60. 4. Velitrae yerleşimi için bkz. Livius, II. 31. 4; Hallikarnasoslu Dionysios, VI. 42. 3-43. 1; Gary Forsythe, **A Critical History of Early Rome**, University of California Press, Berkeley, Los Angeles and London, 2006, s. 191.
  - 21 Charles Ebel, **Transalpine Gaul: The Emergence of a Roman Province**, Brill, 1976, s. 90.
  - 22 Livius, I. 36. 17.
  - 23 William Everton Heitland, **The Roman Republic**, C. 1, Cambridge University Press, Cambridge, 1909, s. 96; Tymon C. A. De Haas, **Fields, farms and colonists**, Barkhuis, 2011, s. 17.
  - 24 Livius, I. 56. Tymon C. A. De Haas, **a.g.e.**, s. 17.
  - 25 Livius, XI. 16. 5-8. Ayrıca bkz. Gijs Willem Tol, **A Fragmented History: A methodological and artefactual approach to the study of ancient settlement in the territories of Satricum and Antium**, Barkhuis, Groningen, 2012, s. 8.
  - 26 Livius, VI. 30. 9; Tymon C. A. De Haas, **a.g.e.**, s. 17.
  - 27 Bu zaman zarfında kurulan koloniler ile ilgili olarak bkz. Livius, I. 27. 3; 56. 3; II. 31. 4; 34. 6; III. 1. 5; IV. 17. 1; V. 24. 4; 29. 3; VI. 16. 6; 21. 4; 2. 8; 30. 9; VII. 42. 8; VIII. 3. 9. Buna ek olarak ayrıca bkz. Diodoros, **Bibliothèque**, çev., C. H. Oldfather, Diodorus of Sicily, Loeb Classical Library, London, 1953, XII. 34. 5; XIV. 34. 7; 102. 4; Halicarnasoslu Dionysios, IV. 63. 1; VI. 43. 1; IX. 59. 2; Velleius Paterculus, **Compendium of Roman History**, çev., Frederick W. Shipley, Harvard University Press, Cambridge, 1998, I. 14. 2.
  - 28 Cales için bkz. Livius, VIII. 16. 14; Velleius Paterculus, I. 14. 3. Fregellae için bkz. Livius, VIII. 22. 1-2. Saticula için bkz. Rafael Scopacasa, **Ancient Samnium**, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 151. Ardea için bkz. Livius, IV. 11. 3. Suessa Aurunca kolonisi için bkz. Livius, IX. 28. 7-8.
  - 29 Michael M. Sage, **The Republican Roman Army**, Routledge, London and New York, 2008, s. 37.

luşmaktaydı ve अगर Romanus'un güvenliğini sağlamak üzere kurulmuşlardı. Bu tarz yerleşimlerin eski Latin kolonilerinden esinlenerek meydana getirildiği de ileri sürülmüştür³⁰. Bununla beraber Romalılar, bu iki tür koloniyi birbirini tamamlayan yapılar olarak görmüşler ve uygulamalarını da bu doğrultu da yapmışlardır³¹.

Koloniler askeri açıdan o denli önemliydiler ki M.Ö. 334-328 tarihleri arasında oluşturulan Cales ve Fragellae kolonilerinin varlığı bile tek başına Samnitleri kıskırtmaya yetmiş ve sonuçta Roma ile Samnitler arasında yaşanan II. Samnit savaşları (M.Ö. 327-304) başlamıştır³². Roma savaşın arifesinde M.Ö. 329 tarihinde Tarracina'da bir vatandaş kolonisine ek olarak M.Ö. 314'da Luceria'da³³ da bir koloni kurmuştur³⁴. M.Ö. 313-312 yılları arasında ise Roma, Samnium bölgesini kuşatmak gayesi ile bölgede Interamna, Suessa, Aurunca ve Pontiae kolonilerini tesis etmiştir³⁵.

II. Samnit savaşının galibiyetle neticelenmesi sonrasında Roma, her biri 4000 kolonistten oluşan Sora ve Carseoli adında iki yeni Latin kolonisi daha kurmuştur³⁶. M.Ö. 303 yılında stratejik açıdan önemli yolların güvenliğini temin etmek gayesi ile 6000 yerleşimcinin katılımı ile Alba Fucens ve Nequinum kolonileri oluşturulmuştur. M.Ö. 299 tarihinde ise Narnia kolonisi kurulmuştur³⁷. Bahsi geçen yerleşimlere ek olarak M.Ö. 295 tarihinde Roma tarafından Minturnae ve Sinuessa adlı iki yeni vatandaş kolonisi daha oluşturulmuştur³⁸. İsimleri zikredilen koloniler vasıtasıyla Roma, kuvvetli bir Orta İtalya bloğu meydana getirmiştir. Koloniler, M.Ö. 298-290 yılları arasında yaşanan III. Samnit Savaşı'nda Roma'ya büyük yararlar sağlamıştır ve bu bağlamda Roma, M.Ö. 291 tarihinde stratejik bir bölgede Venusia Latin kolonisini kurmuştur³⁹. III. Samnit savaşı sonrasında Roma, Orta İtalya'daki konumunu daha da kuvvetlendirmek gayesi ile M.Ö. 289 yılında stratejik bir bölge olan Picenum'da Hadria ve Castrum Novum kolonileri meydana

30 E.T. Salmon, **a.g.m.**, s. 63.

31 E. T. Salmon, **a.g.e.**, s. 53.

32 Livius, VIII. 16; Velleius Paterculus, I. 14. 3. Kolonilerin kurulması ve Samnit savaşı ile ilgili olarak bkz. E. T. Salmon, **Samnium and the Samnites**, Cambridge University Press, 2010, s. 211-212.

33 Velleius, Luceria'nın M.Ö. 323 yılında kurulduğunu iddia etmişse de gerçekte Livius'un aktardığı gibi koloni M.Ö. 314 tarihinde kurulmuştur. Bkz. Velleius Paterculus, I. 14. 4; Livius, IX. 26. 1; ayrıca bkz. H. H. Scullard, **a.g.e.**, s. 133-134.

34 Bir Vatandaş kolonisi olan Tarracina için bkz. Livius, VIII. 21. 2; Velleius Paterculus, I. 14. 4; E.T. Salmon, **Roman Colonisation Under the Republic**, s. 216.

35 Livius, IX. 28. 7-8; Diodoros, XIX. 101. 3; 105. 5; Velleius Paterculus, I. 14. 4. Bu koloniler Aurunciler ve Lautulae isyanı sonrasında diğerlerini kontrol altında tutmak gayesi ile kurulmuşlardır. E. T. Salmon, **a.g.e.**, s. 73, 239, 270.

36 Sora ve Carseoli kolonileri temelde Samnitler ve müttefiklerinin tekrardan birleşmesini engellemeye ek olarak Roma-Samniti sınırını tahkim etmek amacıyla oluşturulmuştur. Livius, X.1. 1-2, 10. 3. Ayrıca bkz. Tesse D. Stek, "Early Roman Colonisation Beyond the Romanising Agrotown", **The Archaeology of Imperial Landscapes: A Comparative Study of Empires in the Ancient Near East and Mediterranean World**, ed., Bleda S. Düring and Tesse D. Stek, Cambridge University Press, Cambridge, 2018, s. 156.

37 Livius, X. 3. 2; 13. 1; ayrıca bkz. E. T. Salmon, **Roman Colonization Under The Republic**, s. 59-60.

38 Livius, X. 21. 7-10. Velleius Paterculus, I. 14. 6. Ayrıca bkz. Saskia T. Roselaar, **Public Land in the Roman Republic**, Oxford University Press, Oxford, 2010, s. 306.

39 Venusia kolonisine gönderilen yerleşimcilerin sayısı konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda 6000 bazılarında 20.000 yerleşimcinin gönderildiği iddia edilmektedir. Livius, XXXI. 49. 3-6. Velleius Paterculus, I. 14. 6; Hallikarnasoslu Dionysios, XVII-XVIII. 5. 2. Ayrıca bkz. William Everton Heitland, **a.g.e.**, s. 152; Michael P. Fronda, **Between Roma and Carthage: Southern Italy during the Second Punic War**, Cambridge University Press, Cambridge, 2010, s. 62.

getirilmiştir⁴⁰. Bu kolonilere ek olarak, M.Ö. 280 yıllarında ise Sena Gallica adında bir vatandaş kolonisi daha kurmuştur⁴¹.

M.Ö. 338 tarihi ile Pyrrhos Savaşı'nın başlamasına kadar geçen zamanda Roma, kolonilerin de katkısı ile İtalya'nın en önemli siyasi gücü haline gelmiştir. İfade edilen tarihlerde koloniler askeri sahaya ek olarak siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel alanda da Roma'ya katkı sağlamışlardır. Siyasi anlamda koloniler, gözlem noktaları olarak faaliyet gösterirken, ekonomik manada çekim merkezleri olduğu için özellikle Roma'daki toprak sahibi olmayan vatandaşların yerleştirilmesi suretiyle üretime dolayısıyla ekonomiye katkı sağlamışlardır. Bu durumla bağlantılı olarak sosyal çalkantıları önleyen katalizör işlevi de görmüşlerdir. Tüm bunlara ek olarak koloniler Roma kültürünün yayılmasında da başat bir rol üstlenmişlerdir.

Güney İtalya'nın en önemli polislerinden biri olan Tarentum ile Roma arasında ortaya çıkan çatışmaya Epeiros kralı Pyrrhos'un da dâhil olması ile birlikte ilk kez Roma, Hellenistik bir güç ile karşı karşıya gelmiştir. Tarentum'a yardım için İtalya'ya gelen Pyrrhos, Roma'yı M.Ö. 280'de Haraclea ve M.Ö. 279'da Asculum'da yenilgiye uğratmıştır⁴². Bununla beraber söz konusu yenilgilerin Roma açısından yıkımla sonuçlanmamasının temel nedenlerinden biri ise geri çekilen Roma ordularının kolonileri birer sığınak olarak kullanmasından kaynaklanmıştır. Pyrrhos, M.Ö. 275 yılında meydana gelen Beneventum muharebesi sonrasında ebediyen İtalya'dan ayrılmıştır. Roma ise M.Ö. 272 yılında Tarentum'u ele geçirmek suretiyle Güney İtalya'yı egemenlik altına almıştır⁴³.

Pyrrhos ile yaşanan mücadele sonrasında Roma, yeni koloniler kurmaya devam etmiştir. Bununla beraber Pyrrhos tehlikesinin de gösterdiği gibi İtalya'nın denizden gelmesi olası tehditlere karşı emniyetsiz bir konumda olduğunun görülmesi üzerine Roma, kıyı emniyetini arttırmak gayesiyle Paestum ve Cosa adında iki yeni vatandaş kolonisi daha tesis etmiştir⁴⁴. M.Ö. 268 yılına gelindiğinde Ariminium ve Beneventum kolonileri meydana getirilmiştir⁴⁵. I. Pön Savaşı'nın arifesinde ise Firmum ve Castrum kolonileri kurulmuştur⁴⁶.

Yukarıda da defaten izah edildiği üzere Roma, temelde askeri amaçlarla koloniler kurmuştur. Roma tarafından kurulan Latin kolonileri, kara hâkimiyetini sağlamak amacıyla oluşturulurken, vatandaş kolonileri ise pasif savunma tedbirinin bir parçası olarak kıyı bölgelerin emniyetini tesis etmek bağlamında inşa edilmişlerdir. I. Pön Savaşı öncesinde Roma, kıyı bölgelerin savunmasına ek olarak donanma için gerekli olan denizcilerin temininde kolonilerden istifade etmişlerdir.

40 Hadri kolonisi ile ilgili olarak bkz. Florus, **Epitome of Roman History**, çev., E. S. Forster, Loeb Classical Library, 1929, I. 15. 2; Polybios, **Historiai**, çev., by W.R. Paton, Harvard University Press, Loeb Classical Library, London, 1954, II. 19. 12; ayrıca bkz. E. S. Stavelly, "Rome and Italy in the early third century", **Cambridge Ancient History**, Vol. 7, Part 2, 2008, s. 421.

41 E. S. Stavelly, **a.g.m.**, 421.

42 Max Cary and H. H. Scullard, **History of Rome: Down to the Age of Constantine**, The Macmillan Press, London and Basingstoke, 1975, s. 94-96.

43 P. R. Franke, "Pyrrhus", **The Cambridge Ancient History**, Vol. VII, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, s. 484. E. S. Stavelly, **a.g.m.**, 422-425.

44 Velleius Paterculus, I. 14. Ayrıca bkz. Anna Marguerite Maccann, **The Roman Port and Fishery of Cosa**, Princeton University Press, Princeton, 1987, s. 29.

45 Arminium için bkz. Livius, 35. 22; Stephen L. Dyson, **The Creation of the Roman Frontier**, Princeton University Press, Princeton, 1985, s. 27. Beneventum için bkz. Velleius Paterculus, I. 14. 7. Rafael Scopacasa, **a.g.e.**, s. 152.

46 Velleius, Paterculus I. 14. 8; Kathryn Lomas, **Roman Italy 338 BC-AD 200 A Sourcebook**, Routledge, London and New York, 1996, s. 42.

2. Roma Kolonilerinin I. Pön Savaşına Etkisi

Roma-Kartaca ilişkileri uzun yıllar boyunca dostane bir şekilde devam etmiştir. Hatta bir Kartaca filusunun M.Ö. 272 yılında Tarentum açıklarına gelmesi bile ilişkilere gölge düşürmemiştir⁴⁷. Bununla beraber Roma'nın I. Pön Savaşı öncesinde İtalya'da siyasi birliği sağlaması sonrasında ilgisini İtalya'nın dışına çevirmesiyle birlikte Batı Akdeniz'in bir diğer önemli gücü olan Kartaca ile karşı karşıya gelmesi kaçınılmazdı. M.Ö. 264-241 yılları arasında yaşanan ve kazanmanın da kaybeden kadar büyük acılar çektiği Sicilya adası özelinde yaşanan mücadele görünürde basit bir sebeple ortaya çıkmıştır. Bir süre Syrakusai hükümdarı Agathokles tarafından Kartaca'ya karşı kullanılan ve kendilerini Memartinler diyen İtalyan paralı askerleri İtalya ve Sicilya arasında stratejik bir konumda yer alan Messana kentini ele geçirmişlerdir. M.Ö. 265 tarihinde Syrakusai hükümdarı Hieron onları buradan çıkarmak için harekete geçmişse de Kartaca'nın yardım göndermesi üzerine başarılı olamamış ve bu olay sonrasında bir Kartaca garnizonu kente konuşlanmıştır. Bununla beraber Memartinlerin bir kısmı Messana'ya yerleşen Kartaca garnizonundan hoşnut olmadıkları için Roma'dan yardım istemişlerdir. Ortaya çıkan gelişmelerden Roma'da rahatsızdı fakat çeşitli sebeplerden dolayı Senato başlangıçta kararsız bir tutum sergilemişse de M.Ö. 264 yılının konsüllerinden biri olan Appius Claudius Caudex'in gayretleri neticesinde hadise "comitia tributa"ya getirilmiştir. A. Claudius Caudex'in ateşli konuşmaları sonrasında mecliste savaş yanlısı bir görüş egemen olmuştur. Fakat alınan kararda Kartaca'ya savaş ilan edilmediği görülmektedir. Bunun yerine A. Claudius Caudex, Memartinlere yardım etmekle görevlendirilmiştir. Fakat O, Sicilya'ya ulaşması sonrasında Memartinlere yardım etmek yerine Kartaca'ya savaş ilan etmiş ve bu gelişme sonrasında 23 yıl devam edecek olan kanlı savaş başlamıştır⁴⁸.

Savaşın başında her iki tarafta çatışmanın kısa süreceğini düşünmekteydi⁴⁹. Bununla beraber Roma ve Kartaca'nın tahminlerinin aksine mücadele uzun yıllar devam edecek bir yıpratma savaşına dönüşmüştür. I. Pön Savaşı Sicilya'nın hâkimiyeti bağlamında ortaya çıkmasından ötürü adayı ele geçirme arzusunda olan Roma'nın kara ve deniz gücünü koordineli bir şekilde kullanması gerekmektedir. Bununla beraber uzun bir denizcilik geleneğine ek olarak güçlü bir donanmaya sahip olan Kartaca, Sicilya'daki birliklerini kolaylıkla destekleyebilecek imkân ve olanaklara sahipti. Ayrıca deniz gücünü kullanmak suretiyle İtalyan kıyılarına saldırılar düzenleyerek Roma'yı müşkülâtli bir duruma sokabilirdi. Bu duruma karşın savaşın en önemli kaynaklarından biri olan Polybios ise Roma'nın savaşın başında herhangi bir deniz gücüne sahip olmadığını iddia etmiş ve Roma'nın ilk kez Akragas'ı ele geçirdikten sonra donanma kurmaya karar verdiğini bu iş için ise Roma kıyılarına vuran bir Kartaca gemisinin örnek alındığını; 60 gün gibi kısa bir sürede 100 adet quinqueremeninin inşa edildiğini ileri sürmüştür⁵⁰. Gerçekte Roma, Polybios'un iddia ettiğinden önce hâlihazırda bir filoya sahipti. Romalıların denizci bir ulus olmadıkları aşikârdır. Romalılar Etrüsk egemenliğinden beri denizlerle ilgilenmişlerse de Latium sahillerindeki korsan tehlikesini ortadan kaldırmak amacıyla bile bir donanma kurmamışlardır. Bununla beraber Campania sahillerinin ele geçirilmesi sonrasında Roma, her biri 10 tiremeye komuta eden ve iki magistratın idaresinde "duumviri navales" adıyla bir filo kurmuştur. Fakat bu filo gerekli hallerde aktifleştirilen aksi durumlarda ise atıl halde tutulan bir güçtü⁵¹. Görüleceği üzere Roma'nın I. Pön Savaşı önce-

47 Livius, Ep. XIV. Livius, XXI. 10. 8.

48 Polybios, I. 7. 6; Halikarnassoslu Dionysios, XX. 4. Nigel Bagnal, **The Punic Wars 264-146 BC**, Routledge, London and New York, 2003, s. 22-24.

49 H. H. Scullard, "Carthage and Rome", **The Cambridge Ancient History**, Vol. VII, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, s. 544.

50 Polybios, I. 20-21; John Lazenby, **The First Punic War**, Routledge, London and New York, 1996, s. 63.

51 Adrian Goldworthy, **The Complete Roman Army**, Thames and Hudson, London, 2003, s. 34.

sinde deniz gücünden yoksun olduğunu ileri sürmek yanıltıcıdır. Fakat yine de bu kadar az sayıdaki güçle Kartaca'ya karşı üstünlük sağlamak mümkün değildi ve Roma donanmayı kuvvetlendirmek için harekete geçti. Roma, deniz kuvvetlerini güçlendirirken gemi inşasında pek bir zorlukla karşılaşmadı. Zira gerekli hammadde kaynaklarına sahip olması yanında mali açıdan da güçlüydü⁵². Romalıların karşılaştıkları asıl problem donanma için gerekli olan personeli bulmaktı. Roma deniz gücü konusunda incelemeler yapan araştırmacıların büyük kısmı Roma'nın donanmada görev yapacak denizci bulmada sıkıntı yaşadığını ve ortaya çıkan probleme çözüm olarak özellikle Güney İtalya'daki Helen kentlerinden "socii navales" adıyla denizciler temin ettiklerini iddia etmişlerdir⁵³.

I. Pön Savaşı konusunda çalışma yapan araştırmacıların ortak kanısı Kartaca gibi uzun bir denizcilik geleneğine sahip olan bir düşman karşısında Roma'nın özellikle İtalya'nın güneyinde yaşayan müttefik Helen kentlerinden gelen denizcileri kullandıkları yönündedir. Söz konusu iddianın tam olarak gerçeği yansıtmadığı kanısındayız. Zira I. Pön Savaşı öncesinde Persler ve Helenler arasında yaşanan çatışmalar dikkate alındığında donanmanın vasal halklara emanet edilmesinin sonuçlarının vahim olduğu görülmektedir. Romalılar gibi Persler'de denizci bir halk değildi. Persler, deniz savaşlarında kendi asli unsurları yerine ele geçirdikleri bölgelerdeki tabi halklardan oluşturulan filoları savaşlarda kullanmışlardır. Bu bağlamda sık sık Fenike, Kilikia, Mısır ve Helen denizcilerden istifade etmişlerdir. Bununla birlikte özellikle Helenler ile yaşanan mücadelede de görüleceği üzere sayısal üstünlüklerine karşın, savaşların büyük kısmında mağlup olmuşlardır⁵⁴. Polybios'un da Kartaca ordusunun paralı askerlerden oluşmasından ötürü Roma'nın mücadeleyi kazandığını ileri sürmüş olması iddialarımızı haklı çıkarmaktadır⁵⁵. Roma her ne kadar Kartaca karşısında müttefiklerinden yararlanmışsa da gemilerde kritik pozisyonda görev yapan mürettebatı vatandaşları arasından seçmiş olması akla yakındır. Bununla beraber burada bir problem karşımıza çıkmaktadır. Roma donanma için gerekli olan kritik önemdeki mürettebatı nereden temin etmiştir?

Yukarıda ifade edilen soruya verilecek en mantıklı cevap ise Roma'nın donanma için gerekli denizcilerin bir kısmını kolonilerden temin etmiş olduğudur. Bu durumu destekleyecek bazı kanıtlar bulunmaktadır. Örneğin M.Ö. 273 tarihinde kurulan Paestum kolonisiyle Roma arasında donanmaya katkı sağlaması gerektiği konusunda bir anlaşma yapılmıştı. Benzer anlaşmalar Circei ve Pontiae ve Brundisium ile de yapılmıştır⁵⁶. M.Ö. 268 tarihinde kurulan Ariminium'un bastığı sikkelerin üzerinde denizcilikle alakadar betimlemeler görülmektedir⁵⁷. Adı geçen yerleşimlerin tamamı Latin kolonileridir ki normal şartlarda bu tarz yerleşimler kara sınırlarını düşman saldırılarından koruması ve bölge hâkimiyetini tesis etmesi beklentisiyle oluşturuldukları daha önce ifade

52 Chester G. Starr, **Antik Çağda Deniz Gücü**, Homer Kitapevi, 2000 s. 53.

53 Livius, XXII. 11, XXIII. 40, XXXII. 23; Philip de Souza, "Naval forces", **The Cambridge History of Greek and Roman Warfare**, vol., I, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, s. 364.

54 Pers donanması Fenike, Kıbrıs, Kilikia ve Mısırlılar'ın katkılarıyla meydana getirilmiştir. Herodotos, **Historiai (Herodot Tarihi)**, çev., A. Erhat ve M. Ökmen, Remzi Kitapevi, İstanbul 1973, VI. 6. Salamis deniz muharebesi esnasında yaşanan bir olay Perslerin asli unsurları yerine vasalları ile muharebeyi sürdürmelerinin yarattığı handikabı göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Kserkses Karia Kraliçesi Artemisia'nın düşmanın safında yer aldığını fark etmeden "Erkekler bugün kadın gibi, kadınlar da erkek gibi davrandılar" dediğini aktarmıştır. Bkz. Herodotos, VIII. 88. Bkz. Rosaria Vignolo Munson, "Artemisia in Herodotus", **Classical Antiquity**, Vol. 7, No. 1, 1988, 92-94; Barry Strauss, **The Battle of Salamis: The Naval Encounter That Saved Greece and Western Civilization**, Simon and Schuster, New York, 2005, s. 95-98.

55 Polybios, I. 64. 5-6.

56 Livius, 26. 39. 5.

57 M.Ö. 284-270 yılları arasında Ariminium'un basmış olduğu sikkelerin üzerinde denizcilikle ilgili trident ve yunus figürleri görülmektedir. E.T. Salmon, **a.g.m.**, s. 69.

edilmişti. Bununla beraber söz konusu örneklerde de görüleceği üzere kolonilerin Roma donanmasına denizci temin edebilecek özelliklere sahip olduğu ve bu bağlamda da buralarda yaşayanların I. Pön Savaşı esnasında donanmaya katkı sağladıkları sonucuna ulaşmak mümkündür.

Latin kolonilerine ek olarak özellikle vatandaş kolonilerinin Roma donanmasına katkı sağladığı kanısındayız. Daha öncede belirtildiği üzere zaman zaman “*coloniae maritimae*” ya da deniz kolonileri olarak da isimlendirilen bu tarzdaki yerleşimlere gönderilen kolonistler Roma vatandaşlık haklarını korumakla birlikte bunlara 2 iugera gibi az miktarda toprak verildiği ifade edilmişti. Yaklaşık 5 bin metrekareye denk gelen az miktardaki toprakta bir ailenin geçimini sürdürebilmesi oldukça zordur. Peki, Romalılar buraya yerleşenleri bilerek mi yoksulluk ve açlığa mahkûm etmekteydi yoksa başka amaçları mı vardı? Bu tarz bir politikanın temel nedeni buralarda yaşayan insanları hayatlarını sürdürebilmeleri için denizciliğe sevk etme arzusundan kaynaklanmaktaydı. Sonuçta az miktardaki bir toprak parçasıyla geçimini sürdüremeyen insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için denize yönelmişler ve bu sayede deniz konusundaki bilgilerini arttırmışlardır⁵⁸. Ortaya çıkan bu birikimden Roma I. Pön Savaşı yıllarında yaralanmış olması tabiidir. Vatandaş kolonilerinin I. Pön Savaşı esnasında donanmaya katkı sağladıklarını gösteren en önemli vaka 73 yıl sonra Seleukos Kralı III. Antiokhos ile yaşanan mücadele esnasında çıkarılan bir yasadır. M.Ö. 191 tarihinde vatandaş kolonilerinde yaşayan yerleşimcilerin donanmada hizmet etmeleri zorunlu hale getirilmiştir⁵⁹. Bu tarzdaki kolonilerin sahip olduğu potansiyel dikkate alındığında I. Pön Savaşı sırasında vatandaş kolonilerinde yaşayanların denizci olarak donanmada görev almaları akla yatkın görülmektedir. Zira Polybios’un iddia ettiği gibi 60 gün içinde 100 gemiden oluşan bir donanmanın inşa edilmesi ve gerekli denizcilerin karada eğitilmesi fanteziden ibarettir. Bu şekilde bir donanma ile denize açılmak belki mümkündür ama Kartaca gibi uzun bir denizcilik geleneğine sahip devletin karşına çıkmak intihardan başka bir şey değildir.

Roma vatandaş kolonileri asıl olarak Kartaca karşısında İtalya kıyılarının savunulması görevini üstlenmişlerdir. Daha öncede belirtildiği üzere I. Pön Savaşının belirleyici muharebeleri denizler üzerinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda savaşı kazanan tarafın güçlü bir deniz gücüne sahip olması elzemdir. Bununla beraber başlangıçta Roma’nın Kartaca ile kıyaslanacak bir deniz gücü yoktu. Buna ek olarak güçlü bir donanmaya sahip olan Kartaca isteği anda İtalyan sahillerine akınlar düzenleyerek Roma’yı güç durumda bırakabilirdi. Bu ahval içinde Roma nasıl oldu da savaşı galip olarak bitirebildi? Araştırmacılar Kartaca karşısında Roma’nın başarılı olmasını pek çok nedene dayandırmışlardır. İlk olarak Kartaca saldırıdan ziyade savunma savaşı yürütmüştü. Roma ise taarruz eden taraf olarak muharebelerin nerede ve ne zamanda yapılacağını belirleme avantajına sahipti ve bu da başarıyı beraberinde getirmişti. İkinci olarak Roma, yıpratma savaşına dönüşen mücadeleyi sürdürecektir azim ve kararlılığa sahipti. Üçüncü olarak Kartaca’nın Roma karşısında belirlenmiş bir stratejisi yoktu. Taktik alanda bazı başarılar kazansalar da bu başarılar büyük resmi değiştirmemişti. Son olarak Romalılar pragmatist kimselerdi. Bu bağlamda icat ettikleri *corvus* adlı bir düzenek sayesinde deniz savaşını kara savaşına dönüştürmüşler ve Kartaca’nın uzun yıllar sonunda elde ettiği denizcilik bilgisini rağmen mücadeleyi zaferle sonuçlandırmışlardır⁶⁰. Tüm bu yaklaşımlar Roma’nın galibiyetini açıklayan önemli doneler olsa da Roma kolonilerinin savaşa yaptığı katkıyı görmezden gelmektedir.

58 E.T. Salmon, **a.g.m.**, s. 67.

59 Konu ile ilgili olarak bkz. Livius, XXXVI. 3. 4.

60 Polybios, I. 22; Philip de Souza, “Naval battles and sieges”, **The Cambridge History of Greek and Roman Warfare**, vol., I, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, s. 437-439.

Antikçağlarda Akdeniz tüm siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel faaliyetlerin odağında yer almıştır ve bu sebeple de nüfusun büyük kısmı sahillerde toplanmıştır. Bu bağlamda ünlü coğrafyacı Strabon, Akdeniz'in o dönemki önemini ifade etmek için şu iddiada bulunmuştur: “Bir anlamda biz iki yaşayışlı sayılırız ve karaya, denize olduğumuzdan daha fazla ait değiliz”⁶¹. Strabon’un belirttiği sahil bölgeleri birer cazibe noktaları olsa da dikensiz gül bahçeleri değildi. Kıyı yerleşimlerinin siyasi rakiplere ya da o dönemde en büyük problemlerden biri olan korsanlara karşı korunmaları gerekmektedir. Dönemin siyasi güçleri sahilleri savunurken aktif ve pasif olarak özetlenebilecek iki yöntemden yararlanmışlardır⁶². Aktif savunma yönteminde donanmanın kullanımı esastır. Bununla beraber o dönemki gemilerin imkân ve kabiliyetlerine ek olarak denizcilik bilgisinin yeteri kadar gelişmemesi ve düşmanı uzak mesafeden tespit edecek aygıtların yokluğu yanında haberleşme imkânlarının kısıtlı oluşu donanmaların savunma rolünü kısıtlamaktaydı⁶³. Bu nedenlerden ötürü antikçağ boyunca deniz gücü önemli bir öge olmaktan uzaktı; bu güç bazı durumlarda önemli bir koz olarak kullanılabilen fakat sürekliliği olmayan bir kuvvetti⁶⁴. İşte bu sebeple donanmaların tek başına sahilleri savunması mümkün değildi. Pasif savunma yönteminde ise amaç kıyı bölgelerde çeşitli kaleler, müstahkem mevkiiler ve garnizonlar yerleştirilerek mümkün mertebe düşmanı kıyıya çekmek, gemiler ile arasındaki bağlantıyı kopararak ricat yollarını engelleyip, düşmanı yok etmektir. Daha önce de ifade edildiği gibi antikçağ donanmalarının sahip olduğu teknik özellikler ele alındığında ve bu donanmaların işletim masraflarının oldukça yüksek meblağlarda olduğu göz önünde bulundurulduğunda pasif savunma yöntemlerinin ekonomik açıdan daha uygun olduğu ortaya çıkmaktadır⁶⁵. Romalılar I. Pön Savaşı öncesinde ve esnasında kıyı bölgelere kurdukları “*colonia civium Romanorum*” ya da Roma vatandaş kolonileri vasıtasıyla kıyı bölgelerinin emniyetini sağlamışlardır. İfade edilen bilgiler ışığında asla unutulmamalıdır ki aktif ve pasif savunma tedbirleri birbirlerinin alternatifini değil tamamlayıcılarıdır ve Roma, I. Pön Savaşında bu yöntemleri kullanmak suretiyle kıyı bölgelerinin emniyetini sağlama yoluna gitmiştir⁶⁶.

I. Pön Savaşını, M.Ö. 431-404 yılları arasında yaşanan Peloponnesos Savaşı ile karşılaştırmak mümkündür. Zira bu mücadele esnasında Atina, Kartaca gibi güçlü bir denizcilik geleneğine sahipken; karşısında yer alan Sparta ise Roma gibi bir kara gücüydü ve yine ilginç bir şekilde başlangıçtaki dezavantajlarına karşın her iki mücadeleyi de karasal güçler kazanmıştır. Perikles, Atina’nın güçlü bir deniz kuvvetine sahip olduğunu bu sebeple düşmanla karada karşılaşmak yerine surların gerisine çekilmeyi ve donanmayı kullanarak Peloponnesos kıyılarını abluka altına almayı önermişti⁶⁷. Burada akla şu gelmektedir: Perikles’in savaş planını neden Kartaca uygulamadı ya da

61 Strabon, I. 1. 6.

62 Starr, Chester G., “Coastal Defence in the Roman World”, *AJP*, Vol. 64, No. 1, 1943, s. 56.

63 T. J. Figuera, “Herodotus on the Early History of Aegina”, *American Journal of Philology* 106, 1985 s. 64.

64 R. Meiggs, *Trees and Timber in the Ancient Mediterranean World*, Oxford University Press, 1982 s. 117; ayrıca bkz. Chester G. Starr, *a.g.m.*, s. 2-3.

65 Chester G. Star, *a.g.m.*, s. 56.

66 Kathryn Lomas, “Italy During the Roman Republic, 338–31 B.C.”, *The Cambridge Companion to the Roman Republic*, Cambridge University Press, 2004 s. 209–210; İmparatorluk dönemi Roma donanmasının oynadığı rol için ayrıca bkz. Tacitus, *Annales*, çev., J. Jacon, Loeb Classical Library, London 1963, I. 9; Vegetius ise donanmanın süreklilik gösteren karakterinden bahsetmektedir. Bkz. Flavius Vegetius Renatus, *Epitome of Military Science*, çev., N.P. Milner, Liverpool University Press, Liverpool 1997, 4. 31; J. H. Rose, *The Mediterranean in Ancient Times*, Cambridge, 1933 s. 120, 145–146.

67 Thucydides. *History of the Peloponnesian War*, Volume I: Books 1-2, çev., C. F. Smith, Loeb Classical Library, London, 1919 I. 140-144. Ayrıca bkz. Thomas R. Martin, *Eski Yunan*, çev., Ümit Hüsrev

uyguladıysa niçin başarısız oldu? I. Pön Savaşının başlangıcında Kartaca sahip olduğu Korsika ve Sardunya adalarındaki üslerini kullanmak suretiyle Tyrrhen sahilindeki Roma yerleşimlerine ciddi zararlar verme imkânına sahipti. İtalya'nın coğrafyasından kaynaklanan sebeplerden ötürü yerleşimlerin büyük kısmının batı sahillerinde bulunduğu da dikkate alındığında Kartaca söz konusu durumu avantaja çevirip Roma'ya ciddi zararlar verebilirdi.

İfade edildiği üzere her iki tarafta mücadelenin kısa sürede sona ereceğine inanmaktaydı ve muhtemelen bu sebeple Kartaca, savaşın cephelerini çoğaltmamak ya da Roma'nın hiddetini uyardırmamak için savaşın ilk yıllarında İtalya sahillerine akınlar düzenlememiştir. Bu duruma ek olarak Polybios'un da belirttiği üzere Kartaca'nın belirli bir stratejisi yoktu temel amacı Sicilya'daki hâkimiyetini devam ettirmektir ve bu amaca uygun olarak hareket etmiştir. Bununla beraber savaşın ilerleyen safhalarında Kartaca, Roma kıyılarına akınlar düzenlemiştir. Örneğin M.Ö. 259 yılının konsüllerinden biri olan L. Cornelius Scipio, Kartaca'nın Roma kıyılarına düzenlediği saldırıları önlemek için Sardunya ve Korsika adalarını ele geçirmek gayesi ile sefer düzenlemiştir. Her ne kadar Roma'nın adı geçen adalardaki egemenliği uzun soluklu olmasa da söz konusu sefer İtalyan sahillerine yapılan saldırıları azaltmıştır⁶⁸. Belirtilen örnekte de görüleceği üzere Kartaca, Roma'yı zor duruma düşürmek için zaman zaman donanmasından istifade etmiş fakat bunu uzun süre devam ettirememiştir. Zira Konsül C. Atilius Regulus, Tyndaris açıklarında Mylae'nin 24 km batısında Kartaca donanmasını yenilgiye uğratıp 18 gemiyi batırması sonrasında inisiyatif Roma'nın eline geçmiştir⁶⁹. M.Ö. 256 tarihindeki Ecnomus savaşı sonrasında ise Roma strateji değiştirerek doğrudan Kartaca'ya saldırmak amacıyla Afrika Seferini başlatmış ve bu gelişme sonrası Kartaca savunmaya çekilmek zorunda kalmıştır⁷⁰.

Afrika Seferinin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Kartaca, bir süreliğine Roma karşısında üstünlüğü elde etmişse de bu durumdan istifade edememiştir. Hatta şaşkıncu bir şekilde donanmanın büyük kısmı Kartaca'da atıl bir halde tutulmuştur⁷¹. Savaşın bu evresinde Kartaca'nın üstünlüğü ele geçirememesinin temel nedenlerinden biri Roma istilası esnasında Kartaca karşıtı bir tutum sergileyen Numidialılara karşı girişilen seferdir⁷². Numidialılara karşı yürütülen mücadelenin komutasını üstlenen Büyük Hanno'nun rakibi olan Hamilcar Barca M.Ö. 247 yılında Sicilya'nın komutanı olarak atanmıştır. Kartaca, Sicilya'da Romalılar ile savaşırken, aynı zamanda Afrika'da Numidialılar ile mücadele etmekteydi. Sonuçta Kartaca her iki cepheyi gerektiği gibi destekleyememiştir. Bu esnada hem Kartaca hem de Roma maliyesi oldukça zor durumdaydı⁷³. Bununla beraber Hiero'nun Roma safında yer alması devam etmesi Roma açısından olumlu bir

Yolsal, Say Yayınları, 2012.s. 257.

- 68 Polybios, I. 24. 3-12. Victor Chapot, **The Roman World**, Routledge, London and New York, 2014, s. 101-102.
- 69 Polybios, I. 24. 5-7; Boris Rankov, "A War of Phases: Strategies and Stalemates 264-241", **A Companion to the Punic Wars**, ed., Dexter Hoyos, Wiley Blackwell, 2015, s. 155.
- 70 Polybios, I. 25; G. K. Tipps, "The Battle of Ecnomus", **Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte**, Bd. 34, H. 4, 1985, s. 432-465.
- 71 H. H. Scullard, **a.g.m.**, s. 563.
- 72 Polybios, I. 67. 1.
- 73 Kartaca, Ptolemaioslar'dan 2000 talent borç almak istemişlerse de Ptolemaioslar Roma ile M.Ö. 273'deki dostluk anlaşmasını bahane ederek bu isteği geri çevirmişlerdir. Bkz. Appianos, **Historia Romana: Sicily and the Other Islands**, V. I. M.Ö. 237 yılında yapılan censusda Roma'daki yetişkin erkek nüfusun 50.000 kişi azaldığı görülmektedir. Bu da insan ve para eksikliğini ortaya çıkarmıştır. H. H. Scullard, **a.g.m.**, s. 564.

gelişmedir⁷⁴.

Carthalo önderliğindeki Kartacalılar M.Ö. 248 tarihinden itibaren İtalya'nın güney sahillerine saldırılar düzenlemeye başlamışlardır. Carthalo'nun yerine atanan Hamilcar Barca da onun politikasını devam ettirmiş ve Locri ile Bruttium'a karşı saldırılar düzenlemiştir⁷⁵. Roma ise Kartaca saldırılarına cevap olarak İtalya'nın güney sahillerinin güvenliğini temin etmek gayesi ile bölgede M.Ö. 247 tarihinde Alsium ve M.Ö. 245 yılında ise Fregenae adında vatandaş kolonileri kurmuştur. M.Ö. 244 senesinde ise Brundisium'da bir Latin kolonisi tesis edilmiştir⁷⁶. Söz konusu kolonilerin kurulduğu esnada Roma'nın Kartaca karşısına çıkaracak bir donanması olmadığı için Roma korsanlardan yararlanma yoluna gitmiştir ki etkili olmamakla birlikte korsanlar Hippo Diarrhytus'a akınlar düzenlemiştir⁷⁷. Panormus çevresine güçlü bir şekilde yerleşen Hamilcar, bu bölgeden Romalıları yaklaşık üç yıl boyunca taciz etmeye devam etmiştir. Bu bağlamda Cumae'ye kadar olan İtalyan sahillerine akınlar düzenlemiştir⁷⁸. Romalıların Hamilcar'ı Panormus'dan çıkarma girişimi başarılı olmamış ve neticede Roma yeni bir donanma kurmak için harekete geçmek zorunda kalmıştır. Romalıları meydana getirdikleri bu yeni donanma ile Kartacalıları Egadi adası açıklarında yapılan deniz savaşında yenilgiye uğratmışlardır. Söz konusu yenilgi sonrasında Sicilya'daki birliklerini destekleyemeyeceğini anlayan Kartaca, Sicilya'yı Roma'ya bırakmayı kabul etmiştir. M.Ö. 241 tarihinde yapılan anlaşma uyarınca Kartaca 3200 talent tutarındaki savaş tazminatını 10 yıl içinde ödemeyi kabul etmiş, İtalya ve Sicilya arasında yer alan Lipari ve Aegates gibi adaları Roma'ya bırakmıştır. Bu maddelere ek olarak her iki tarafın müttefikleri birbirlerine saldırmayacak, vergi dayatmayacaklar, asker toplamayacak ve birbirlerinin müttefikleri ile dostluk anlaşması imzalamayacaklardır⁷⁹. İmzalanan anlaşma sonrasında Roma-Kartaca arasında 24 yıl boyunca her hangi bir çatışma yaşanmamıştır.

Yukarıda aktarılan örneklerde de görüldüğü üzere Kartaca zaman zaman donanmasını kullanmak suretiyle İtalyan kıyılarına akınlar düzenlemişse de Roma'ya ciddi zararlar verememiştir. Kartaca akınlarının istenen sonucu sağlamamasının pek çok nedeni vardır. İlk olarak ifade edildiği üzere Kartaca'nın Roma karşısında belirlenmiş sağlam ve devamlılığı olan bir stratejisi yoktu ve bu sebeple akınlar bir politikanın sonucu olmaktan ziyade bazı komutanların kişisel faaliyetleriydi. İkinci olarak Roma daima saldırı pozisyonunda yer aldığı için inisiyatif elinde tutmuş bu sebeple Kartaca savunma savaşı yürütmek zorunda kalmıştır. İfade edilen nedenlerin arasına pasif savunma yönteminin bir parçası olan kolonilerin saldırıları önleyici rolünü de eklemek gerekir. Özellikle İtalya'nın güney sahillerinin emniyetini sağlamak için kurmuş olduğu Alsium, Fregenae ve Brundisium kolonileri kıyı savunmasında kolonilerin ne kadar önemli vasıtalar olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Adı geçen kolonilerin kurulduğu dönemlerde Roma, yaşanan ça-

74 H. H. Scullard, **a.g.m.**, s. 564.

75 Polybios, I. 53; Dexter Hoyos, **Mastering the West: Rome and Carthage at War**, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 60-61. Boris Rankov, **a.g.m.**, s. 162.

76 Strabon, V. 2. 9; Livius, XXVII. 38. 4. Brundisium için bkz. Livius, XXVII. 10. 7. Ayrıca bkz. Nigel Bagnal, **The Punic Wars: Rome, Carthage and the Struggle for the Mediterranean**, Pimlico, London, 1990, s. 93.

77 Ioannis Zonaras, **Epitome Historiarum**, çev., Ludwig August Dindorf, Nabu Press, 2010, 8. 16. Boris Rankov, **a.g.m.**, s. 162.

78 Polybios, I. 56; Michael Pitassi, Michael Pitassi, **The Navies of Rome**, The Boydell Press, Suffolk, 2009, s. 74; Christa Steinby, **Rome Versus Carthage: The War at Sea**, Pen and Sword Press, South Yorkshire, 2014, s. 99.

79 Polybios, I. 62. 8-63. 3, III. 27. 2-6; John Lazenby, **a.g.e.**, s. 161-170; Nathan Rosenstein, **Rome and the Mediterranean 290 to 146**, Edinburg University Press, Edinburg, 2012, s. 67.

tışmalarda ciddi miktarda insan kaybetmişti. Bu sebeple Kartaca ile yürütülen mücadelede sıkıntılar yaşanmıştır. Bununla beraber Roma, askerlik için uygun şartlara sahip olan vatandaşlarının bir kısmını kolonilere göndererek onlardan vazgeçmiştir. Zira vatandaş kolonilerine yerleştirilen Romalılar'ın legion hizmetinden muaf olduklarını unutmamak gerekir. Bu durum bile başlı başına kolonilerin kıyı savunmasında hayati öneme sahip olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Sonuç

Genel anlamda kolonizasyon, farklı nedenlerle anayurtlarından ayrılmak zorunda kalmış olan yerleşimcilerin, yabancı uluslara ait olan toprakları ekonomik, siyasi veya kültürel amaçlarla işgal edip, buralarda yeni yerleşimler meydana getirmeleri şeklinde tanımlanabilir. Özellikle eskiçağ tarihi dikkate alındığında Fenikeliler ile Helenler temelde ekonomik sebeplerle Akdeniz ve Karadeniz'in farklı bölgelerinde koloni yerleşimleri kurmuşlardır. Bununla beraber Romalılar, Fenike ve Helenler'den farklı olarak temelde askeri gerekçelerle bu tarzda yerleşimler oluşturma yoluna gitmişlerdir. Başlangıçta Roma ve müttefiklerinin topraklarını korumak gayesi ile meydana getirilen kolonilerin kuruluş amaçlarına zaman içerisinde yeni gerekçeler eklenmişse de koloniler askeri kimliklerini Principatus dönemine kadar korumuşlardır.

Roma'nın İtalya'da siyasi egemenliğini tesis etmesi sonrasında Batı Akdeniz'in en önemli gücü olan Kartaca ile karşı karşıya gelmesi kaçınılmazdı. Roma-Kartaca arasında yaşanan mücadelenin seyrine ve sonucuna etki eden pek çok vaka söz konusu olmasına karşın, genellikle kolonilerin savaş üzerindeki etkisi görmezden gelinmiştir. Söz konusu çalışmada kolonilerin Kartaca karşısında Roma'ya iki alanda ciddi katkılar sağladığı görülmektedir. İlk olarak uzun bir denizcilik geleneğine sahip olan Kartaca'nın İtalyan sahillerine karşı düzenlediği akınlar karşısında pasif savunma yönteminin bir parçası olarak Roma tarafından kullanılmışlardır. İkinci olarak özellikle vatandaş kolonileri ve kıyı bölgelerde kurulan Latin kolonileri Roma'ya deneyimli denizciler tedarik etmişlerdir. Polybios, "*Roma'nın imparatorluk arzusu yavaşça arttı; tohum belki ekilmişti fakat toprak üzerine çıkması zaman aldı*"⁸⁰ tespitini yapmak suretiyle I. Pön Savaşı'nın Roma tarihindeki dönüm noktalarından biri olduğunu iddia etmiştir. İfade edilen dönüm noktasının Roma açısından olumlu bir şekilde sonuçlanmasında kolonilerin oldukça önemli roller oynadığı ve Roma'nın imparatorluğa dönüşmesine hatırı sayılır bir katkı sağladığı unutulmamalıdır. Bu sebeplerdir ki Romalılar I. Pön Savaşı sonrasında da kolonizasyon politikasına devam etmişlerdir.

KAYNAKÇA

Ana Kaynaklar

Appianos, **Historia Romana**, çev., H. White, Loeb Classical Library, London, 1955.

Cicero, **Pro Quinctio. Pro Roscio Amerino. Pro Roscio Comoedo. De Lege Agraria (On the Agrarian Law)**, çev., J.H. Freese, Loeb Classical Library, London, 1930.

Diodoros, **Bibliothèque**, çev. by C. H. Oldfather, Diodorus of Sicily, Loeb Classical Library, London, 1953.

Dionysius of Halicarnassus, **Rhomaïke Arkhaiologia (Roman Antiquities)**, Vol. 1, Boks 1-2, çev., Earnest Cary, Loeb Classical Library, 1937.

Flavius Vegetius Renatus, **Epitome of Military Science**, çev., N.P. Milner, Liverpool

University Press, Liverpool 1997.

Florus, **Epitome of Roman History**, çev. E. S. Forster, Loeb Classical Library, 1929.

Herodotos, **Historiai (Herodot Tarihi)**, çev., A. Erhat ve M. Ökmen, Remzi Kitapevi, İstanbul 1973.

Ioannis Zonaras, **Epitome Historiarum**, çev., Ludwig August Dindroff, Nabu Press, 2010.

Livius, **Ab Urbe Condita**, çev., B.O. Foster, Loeb Classical Library, London 1952.

Plutarkhos, **Bioi Paralleloi: Theseus-Romulus**, çev., İo Çokona, Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

Polybius, **Historiai**, çev. by W.R. Paton, Harvard University Pres, Loeb Classical Library, London, 1954.

Strabon, **Geographika (The Geography of Strabon)**, çev., H. L. Jones, Loeb Classical Library, London, 1949.

Tacitus, **Annales**, çev., J. Jacson, Loeb Classical Library, London 1963.

Thucydides. **History of the Peloponnesian War**, Volume I: Books 1-2, çev., C. F. Smith, Loeb Classical Library, London, 1919.

Velleius Paterculus, **Compendium of Roman History**, çev., Frederick W. Shipley, Harvard University Press, Cambridge, 1998.

Araştırma Eserleri

Abbot, Frank Frost, "The Colonizing Policy of the Romans from 123 to 31 B.C" **Classical Philology** Vol.10, No.4, 1915, s. 365-380.

Bagnal, Nigel, **The Punic Wars 264-146 BC**, Routledge, London and New York, 2003.

Bagnal, Nigel, **The Punic Wars: Rome, Carthage and the Struggle for the Mediterranean**, Pimlico, London, 1990.

Cary, Max and Scullard, H. H., **History of Rome: Down to the Age of Constantine**, The Macmillian Press, London and Basingstoke, 1975.

Chapot, Victor, **The Roman World**, Routledge, London and New York, 2014.

Christ, Karl, **The Romans: An Introduction to Their History and Civilization**, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1984.

De Haas, Tymon C. A., **Fields, farms and colonists**, Barkhuis, 2011.

De Souza, Philip, "Naval battles and sieges", **The Cambridge History of Greek and Roman Warfare**, vol., I, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, s. 434-460.

De Souza, Philip, "Naval forces", **The Cambridge History of Greek and Roman Warfare**, vol., I, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, s. s. 357-367.

Dyson, Stephen L., **The Creation of the Roman Frontier**, Princeton University Press, Princeton, 1985.

Ebel, Charles, **Transalpine Gaul: The Emergence of a Roman Province**, Brill, 1976.

Ferro, Mare, **Colonization: A Global History**, Routledge, London and New York, 1997.

Figuera, T. J., “Herodotus on the Early History of Aegina”, **American Journal of Philology** 106, 1985, s. 49-74.

Forsythe, Gary, **A Critical History of Early Rome**, University of California Press, Berkeley, Los Angeles and London, 2006.

Franke, P. R., “Pyrrhus”, **The Cambridge Ancient History**, Vol. VII, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

Fronza, Michael P., **Between Roma and Carthage: Southern Italy during the Second Punic War**, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.

Gabba, E., “Rome and Italy in the second century B.C.”, **The Cambridge Ancient History**, Vol. 8, Cambridge University Press, 2008, s. 197-243.

Goldworthy, Adrian, **The Complete Roman Army**, Thames and Hudson, London, 2003.

Goodman, Penelope J., **The Roman City Its Periphery: From Rome to Gaul**, Routledge, London and New York, 2007.

Heitland, William Everton, **The Roman Republic**, C. 1, Cambridge University Press, Cambridge, 1909.

Hoyos, Dexter, **Mastering the West: Rome and Carthage at War**, Oxford University Press, Oxford, 2015.

J. H. Rose, **The Mediterranean in Ancient Times**, Cambridge, 1933.

Lazenby, John, **The First Punic War**, Routledge, London and New York, 1996.

Levick, Barbara, **Roman Colonies in Southern Asia Minor**, Oxford University Press, London 1967.

Lomas, Kathryn, “Italy During the Roman Republic, 338–31 B.C.”, **The Cambridge Companion to the Roman Republic**, Cambridge University Press, 2004, s. 199-224.

Lomas, Kathryn, **Roman Italy 338 BC-AD 200 A Sourcebook**, Routledge, London and New York, 1996.

Maccann, Anna Marguerite, **The Roman Port and Fishery of Cosa**, Princeton University Press, Princeton, 1987.

Mackay, Christopher S., **Ancient Rome: A Military and Political History**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

MacKendrick, P.L., “Roman Colonization”, **Phoenix**, Vol. 6, No.4, 1952, s. 139-146.

Martin, Thomas R., **Eski Yunan**, çev., Ümit Hüsrev Yolsal, Say Yayınları, 2012.

Meiggs, R., **Trees and Timber in the Ancient Mediterranean World**, Oxford University Press, 1982.

Meiggs, Russell, **Roman Ostia**, Clarendon Press, Cloucestershire, 1960.

Munson, Rosaria Vignolo, “Artemisia in Herodotus”, **Classical Antiquity**, Vol. 7, No. 1, 1988.

Pitassi, Michael, **The Navies of Rome**, The Boydell Press, Suffolk, 2009.

Rankov, Boris, “A War of Phases: Strategies and Stalemates 264-241”, **A Companion to the Punic Wars**, ed., Dexter Hoyos, Wiley Blackwell, 2015, s. 149-166.

Roselaar, Saskia T., **Public Land in the Roman Republic**, Oxford University Press, Oxford, 2010.

Rosenstein, Nathan, **Rome and the Mediterranean 290 to 146**, Edinburg University Press, Edinburg, 2012.

Sage, Michael M., **The Republican Roman Army**, Routledge, London and New York, 2008.

Salmon, E. T., **Roman Colonisation Under the Republic**, Thames and Hudson, London, 1969

Salmon, E. T., **Samnium and the Samnites**, Cambridge University Press, 2010.

Salmon, E.T., “Roman Expansion and Roman Colonization in Italy”, **Phoenix**, Vol.9, No.2, 1955, s. 63-75.

Scopacasa, Rafael, **Ancient Samnium**, Oxford University Press, Oxford, 2015.

Scullard, H. H., “Carthage and Rome”, **The Cambridge Ancient History**, Vol. VII, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

Sherwin-White, A.N., **The Roman Citizenship**, Oxford University Press, Oxford, 1958.

Star, Chester G., “Coastal Defense in the Roman World”, **The American Journal of Philology**, Vol.64, No.1, 1943, s. 56-70.

Starr, Chester G., **Antik Çağda Deniz Gücü**, Homer Kitapevi, 2000.

Stavely, E. S., “Rome and Italy in the early third century”, **Cambridge Ancient History**, Vol. 7, Part 2, 2008, s. 420-455.

Steinby, Christa, **Rome Versus Carthage: The War at Sea**, Pen and Sword Press, South Yorkshire, 2014.

Stek, Tesse D., “Early Roman Colonisation Beyond the Romanising Agrotown”, **The Archaeology of Imperial Landscapes: A Comparative Study of Empires in the Ancient Near East and Mediterranean World**, ed., Bleda S. Düring and Tesse D. Stek, Cambridge University Press, Cambridge, 2018, s. 145-172.

Strauss, Barry, **The Battle of Salamis: The Naval Encounter That Saved Greece and Western Civilization**, Simon and Schuster, New York, 2005.

Tipps G. K., “The Battle of Ecnomus”, **Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte**, Bd. 34, H. 4, 1985, s. 432-465.

Tol, Gijs Willem, **A Fragmented History: A methodological and artefactual approach to the study of ancient settlement in the territories of Satricum and Antium**, Barkhuis, Groningen, 2012.